

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра загальної економічної теорії та економічної політики

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

_____ (підпис)

“ ____ ” _____ 2017 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 051 «Економіка»
за магістерською програмою професійного спрямування
«Теорії та моделі управління економікою»

на тему: «Експортоорієнтована економіка: теоретичні аспекти
та політика втілення»

Виконавець:
студентка ФЕУП
Гога Вікторія Олегівна _____
/підпис/

Науковий керівник:
д. е. н., професор
Кухарська Наталія Олександрівна _____
/підпис/

ПЛАН

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ЕКСПОРТУ В МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ У РІЗНИХ НАПРЯМКАХ ЕКОНОМІЧНИХ ДОКТРИН...	6
1.1. Міжнародна торгівля через призму економічних течій.....	6
1.2. Позитивні і негативні сторони економічних політик, орієнтованих на експорт.....	15
1.3. Методологічні засади експортоорієнтованої моделі економічного розвитку	21
РОЗДІЛ 2. ЗАСТОСУВАННЯ ЕКСПОРТООРІЄНТОВАНОЇ МОДЕЛІ ЕКОНОМІКИ У РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ.....	28
2.1. Модель розвитку економіки, орієнтованої на експорт, у США та ЄС.....	28
2.2. Азіатська експортоорієнтована модель економіки.....	39
2.3. Плюси та недоліки експортоорієнтованих економік.....	46
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ ЕКСПОРТООРІЄНТОВАНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	53
3.1. Перспективні напрямки політики втілення експортоорієнтованої економіки в Україні в умовах сучасної хвилі глобалізації	53
3.2. Конкурентні позиції експортоорієнтованих секторів економіки в Україні.....	61
3.3. Стратегія розвитку експортоорієнтованої економіки в Україні.....	69
ВИСНОВКИ.....	76
Список використаних джерел	79

ВСТУП

Ще з давніх часів, експорт мав вагоме значення в економіці країни – найбагатшими країнами завжди були країни – активні учасники зовнішньої торгівлі. Сучасність не змінила значення експорту, а його значення набуло ширшого впливу на економіку країни.

Питаннями експорту займалось багато теоретиків, а саме: А. Сміт, Д. Рікардо, В. Петті та інші.

Участь країни у зовнішній торгівлі значить, що певна частина національного виробництва працює на зовнішній ринок і виробляє продукти для інших країн, що створює додаткові робочі місця в країні, збільшує ВВП, приваблює потік іноземних валют в країну, стимулює зростання сукупного попиту та ін. Тому дослідження зовнішньоекономічних зв'язків країни та експорту як їх основної складової, є необхідною частиною дослідження економіки будь-якої держави, яке може дати відповіді на актуальні питання стосовно відставання економік деяких країн, оскільки експорт пов'язаний з великою кількістю економічних показників, що характеризують рівень розвитку економіки.

Задачами роботи є дослідження питомої ваги експорту в економіці провідних країн, порівняння різних моделей розвитку країн з виходом на різні економічні течії (порівняння теорій та фактичних результатів їх застосування на прикладах експортоорієнтованих моделей), дослідження експорту в Україні, за допомогою оцінки експорту визначення пунктів за якими країна відстає та розробка теоретичної моделі удосконалення економічних показників України через експорт. виявлення деформацій у формуванні експорту та обґрунтування напрямів їх подолання.

Метою роботи є визначення перспективних напрямків втілення експортоорієнтованої економіки в Україні.

Об'єкт дослідження – є економічні відносини між суб'єктами світового господарства, що виникають у процесі діяльності національних експортерів.

Предмет дослідження – є система умов, чинників та інструментів, що забезпечують ефективний експортоорієнтований розвиток України в умовах глобальних структурних змін.

При написанні даної роботи було використано методи аналізу та синтезу, метод порівняння, метод єдності історичного та логічного, статистичні методи, таблично-графічний метод, метод групування, збір та узагальнення інформації, моделювання, а також вивчення монографічних публікацій, статей та інших наукових джерел. Дослідження базується на використанні принципу єдності теорії та практики, економіко-математичного моделювання впливу чинників на динаміку експорту. Для виконання розрахункової частини, розробки графіків, рисунків та таблиць були застосовані програми Microsoft Excel та Microsoft PowerPoint.

Необхідність вивчення та аналізу експорту зумовлена народногосподарськими та комерційними інтересами України.

Дане дослідження полягає у встановленні взаємозв'язку між експортом та макроекономічною рівновагою, а значить, між експортом як фактором становлення держави і заможністю її населення з подальшим висновком та рекомендаціями щодо оптимізації структури експорту.

Інформаційна база дослідження – навчальні посібники українських авторів – викладачів економічних теорій, що використовуються при вивченні економічних теорій в КНЕУ, ОНЕУ, ОНУ ім. І. І. Мечникова та ін. ВНЗ України, наукові статті, монографії і публікації в науково-економічних журналах та газетах.

В межах дослідження експорту та орієнтації економіки на експорт були написані такі роботи: дипломна робота на здобуття освітнього рівня бакалавра – «Чистий експорт як фактор сукупного попиту», наукова стаття до студентського видання з нагоди 95-річчя ФЕУП – «Шляхи оптимізації структури чистого експорту в Україні», тези виступу на конференції «Покритановські читання» 2017 р. в Одеському національному економічному

університеті: «Поняття чистого експорту як одного з факторів сукупного попиту».

Робота структурована таким чином: 1) досліджено роль та значення експорту в міжнародній торгівлі у різних напрямках економічних доктрин; 2) наведені приклади застосування експортоорієнтованої моделі економіки у розвитку провідних країн; 3) на основі теоретичної частини запропоновані шляхи удосконалення політики розвитку експортоорієнтованої економіки України.

ВИСНОВКИ

Поняття міжнародної торгівлі з давніх часів є головною формою міжнародних економічних відносин. В різних країнах протягом багатьох років створювалися та продовжують створюватися низка економічних думок стосовно міжнародної торгівлі та її розвитку. Усі створені теорії говорять про розвиток експорту в розрізі умов того часу за яких вони були створені. Дана тенденція говорить про необхідність та великий вплив зовнішньоторговельних відносин країни на її благополуччя не зважаючи на час.

Кожна створена теорія має свої головні ідеї і є обмеженою по відношенню до багатьох умов які існують в реальній міжнародній торгівлі. Мова йде про те, що немає універсальної економічної теорії, котра б підійшла за будь-яких часів абсолютно кожній державі. Переорієнтування економіки на експортоорієнтовану за допомогою якоїсь обраної економічної політики не закінчиться успіхом, якщо не підлаштувати її під сучасні умови міжнародної торгівлі та не звернути увагу на особливості країн між якими будуть будуватися торгівельно-економічні відносини. Часто навіть культурні та релігійні переконання можуть впливати на попит на різні товарні групи.

Для ведення експортоорієнтованої політики треба враховувати рід факторів котрі можуть стати методологічними засадами при переорієнтації. До них відносяться питання загальної готовності країни до виходу на міжнародну арену. Особливо слід приділити увагу діючому законодавству у сфері митного контролю та імпортно-експортних відносин, технологічному рівню виробництва та конкурентоспроможності товарів, які випускає держава та які вона планує продавати на міжнародному ринку, наявності кваліфікованої робочої сили та інших ресурсів для виробництва, готовність вітчизняного ринку до відкриття своїх кордонів для зарубіжних товарів та ін.

Економіка країн ЄС, США та Азії побудовані на принципах орієнтації на експорт. Дані регіони мають багато спільного в політиці міжнародної торгівлі,

вони однаково підтримують виробників, які виробляють товари для експортування. На територіях цих країн діють державні органи, які займаються розвитком експорту та створенням умов для вигідної участі у міжнародній торгівлі. Дієве законодавство та податкова система побудовані таким чином, щоб стимулювати виробника для виготовлення експортної продукції.

В розвинутих країнах виробництво є високотехнологічним з використанням сучасних технологій. Особливий прогрес у виробництві створили можливості 3D друку, нанотехнології та інтернет речі. Ці винаходи змінили уявлення про систему медичного обслуговування, виробництво техніки та створили нові поняття у світі техніки, без яких сучасні родини з розвинутих країн не уявляють свого життя.

Високотехнологічне виробництво в названих країнах дозволяє створювати товари котрі мають високий рівень конкурентоспроможності, та здатні впевнено витримувати конкуренцію аналогів вироблених в інших країнах. Завдяки виробництву яке відповідає світовим стандартам, внутрішні ринки цих країн готові до іноземних конкурентів, які тільки стимулюють прогрес у технологіях виробництва.

Українські товари на світовому ринку користуються попитом, але мають значний недолік в тому, що їх переважна більшість має сировинний характер, або характер товарів з низькою додатковою вартістю. Секрет того, чому попит в світі на них все ж є в тому, що ціни на них дуже занижені, тобто українські товари на іноземних ринках продаються за безцінь, в порівнянні з аналогами виробленими в розвинутих країнах.

Для розвитку економіки завдяки експортоорієнтованій моделі, необхідно змінювати всю систему в країні. Варто починати не лише з самого виробництва та взаємовигідної торгівлі з різними країнами, а спочатку, змінити систему освіти, котра з самого початку буде орієнтована на стимулювання до навчання і науки. Модель розвитку повинна мати горизонт в 10 – 15 років з задачею модернізувати виробництво в базових галузях для досягнення такого рівня конкурентоспроможності, щоб не лише сировинна продукція українського

походження, а і товари українського виробництва користувалися попитом у світі.

Українському правлінню варто скористатися досвідом держав котрі вже досягли успіху в напрямку експортної переорієнтації. Потрібно подумати про те, чому варто навчати зараз дітей, щоб у майбутньому вони закінчивши школу правильно обрали ВНЗ і змогли піднімати науково-технологічну базу країни. Варто замислитися про те, чому треба навчати майбутніх вчителів в вже зараз, аби в майбутньому вони змогли навчити професіоналів у різних сферах для того щоб не доводилося позичати науково-технологічні розробки на заході, а можна було створювати їх в Україні, реалізувавши український потенціал.

Запропонована модель орієнтації на ринки є прогресивним шляхом розвитку економіки. Вона випереджає орієнтацію на виробництво товарів на декілька кроків і вважається більш вигідною. Реалізувавши розумовий потенціал українців та комплекс необхідних заходів для розвитку, Україна може досягти високих результатів в межах експортоорієнтованої політики. Особливо вдалим торгівельним угодам сприяє положення країни на карті світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мацелюх Н. П. Економічні теорії в системі наукових економічних знань: навч. посібник / Н. П. Мацелюх, І. А. Максименко. 2 -ге вид., перероб. та доп. – К.: Центр учб. літ., 2016. – 226 с.
2. Економічна енциклопедія: у трьох томах. / Редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – Т. 2. – К.: Видавничий центр «Академія», 2001. – 848 с.
3. Циганкова Т. М. Міжнародна торгівля: навч. посібник. / Т. М. Циганкова, Л. П. Петрашко, Т. В. Кальченко. – К.: КНЕУ, 2001. – 488 с.
4. Нікола С. О. Економічна теорія : навчально-методичний посібник / За редакцією Ю. О. Ніколаєва. – Одеса : Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2016. – 384 с.
5. Задоя А. О., Білоцерківець В. В. Міжнародна економіка: навчальний посібник [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://pidruchniki.com/10850421/ekonomika/mizhнародna_ekonomika
6. Булатов А. С. Економіка: навчальний посібник [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://epi.cc.ua/ekonomika-bylatov.html>
7. Кириленко В. В. Історія економічних вчень: навч. посіб. / За ред. В. В. Кириленка. – Тернопіль: „Економічна думка”, 2007. – 233 с.
8. Дахно І. І. Міжнародна торгівля: навч. посіб. / І. І. Дахно. – К.: МАУП, 2003. – 296 с.
9. Електронная онлайн библиотека. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: banauka.ru/542.html
10. Википедия. Современная энциклопедия. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ru.wikipedia.org>
11. Чаленко А. Новый взгляд на «парадокс Леонтьева» [Електронний ресурс] / Чаленко А. // Федеральное интернет – издание «Капитал страны». – 2010. – Режим доступу: http://kapital-rus.ru/articles/article/novuj_vzglyad_na_paradoks_leonteva/
12. Сальваторе Д. Международная экономика: учеб.: Пер. с англ / Науч. ред. пер. под рук. Г. Н. Котова. — М., 1998. — 714 с.

13. StudFiles / Файловый архив студентов [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://studfiles.net/>
14. Эволюция теорий международной торговли / Образовательный портал. – 2017. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://univerfiles.com/533355/%D0%AD%D0%B2%D0%BE%D0%BB%D1%8E%D1%86%D0%B8%D1%8F-%D1%82%D0%B5%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%B9-%D0%BC%D0%B5%D0%B6%D0%B4%D1%83%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%BE/>
15. Экономическая теория. Часть II. Макроэкономика: учебн. / [С. В. Мокичев, В. В. Малаев, С. Н. Котенкова та ін.] [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://kpfu.ru/docs/F417973755/Tema.12.pdf>
16. Пузанов І. І. Вплив експортоорієнтованої та імпортозамінної стратегії на характер і напрями економічного зростання / І. І. Пузанов // Світове господарство і міжнародні економічні відносини. – 2014. – № 1. – С. 44-55.
17. Экспортно-ориентированная модель и перспективы сотрудничества с развитыми странами // Архив научных работ. [Электронный ресурс] – Режим доступа: https://vuzlit.ru/13395/eksportno_orientirovannaya_model_perspektivy_sotrudnichestva_razvitymi_stranami
18. Критическая оценка экспортно ориентированных моделей [Электронный ресурс] / Учебные материалы для студентов. – Режим доступа: https://studme.org/1207051224462/ekonomika/kriticheskaya_otsenka_eksportno_orientirovannyh_modeley
19. Попова Д. А. Экспортно-ориентированная политика как инструмент управления развитием промышленного сектора [Электронный ресурс] / Д. А. Попова // Научная электронная библиотека «Киберленинка». – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/v/eksportno-orientirovannaya-politika-kak-instrument-upravleniya-razvitiem-promyshlennogo-sektora>

20. Стимулирование экспортной деятельности в зарубежных странах и практика поддержки экспорта в России / [С. В. Приходько, Н. П. Воловик, Р. М. Энтов, А. Б. Золоторева, П. А. Кадочников]. – Москва: Институт Экономики Переходного Периода, 2007. – 159 с.
21. Обзор состояния экономики и основных направлений внешнеэкономической деятельности США в 2015 году. – Вашингтон. – 2016. – 44 с.
22. Кушнир И. Экспорт товаров и услуг Азии, 1970-2015 [Электронный ресурс] / И. Кушнир // Институт экономики и права Ивана Кушнира, 2017. – Режим доступа: <http://be5.biz>
23. Кайнара Д. О. Тенденції розвитку міжнародної торгівлі та еволюція торговельних бар'єрів між підприємствами європейських країн / Д. О. Кайнара // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2015. – №15. – Частина 1. – С. 17-20.
24. Мелиц М. Влияние торговли на внутриотраслевое перераспределение и совокупную производительность отрасли / Марк Дж. Мелиц // Экономическая школа. Альманах, том 7. – 2011. – С. 89-108.
25. Цыганкова М. Этапы развития международной торговли [Электронный ресурс] / М. Цыганкова. – Режим доступа: <http://econbooks.ru/books/view/63>.
26. Валлерстайн И. Конец знакомого мира: Социология XXI века / И. Валлерстайн. – М.: Логос, 2004. – 368 с.
27. Кузнецов А. В., Хесина Е. С. Экономика стран ЕС после введения евро: от эйфории 1999 г. до долгового кризиса 2010-х годов / Под ред. А. В. Кузнецова и Е. С. Хесина. – М.: ИМЭМО РАН. – 2013. – 250 с.
28. Годовой обзор экономики основных направлений внешнеэкономической деятельности Швейцарской Конфедерации в 2016 году. – Берн. – 2017. – 148 с.
29. Финансовая поддержка экспорта: Правительственная программа. – Варшава. – 2015. – 23 с.

30. Зудін Н. Н., Кузык М. Г., Сімачев Ю. В. Зарубежный опыт проведения политики импортозамещения: на кого равняться? [Електронний ресурс] / Н. Н. Зудін, М. Г. Кузык, Ю. В. Сімачев // Сайт програми «Перспективы скоординированного социально-экономического развития России и Украины в общеевропейском контексте». – Режим доступу: ukros.ru/wp-content/uploads/2016/11/Зудин-Н.-Кузык-М.-Симачев-Ю..doc
31. Симоненко В. К. Становлення інноваційної моделі розвитку економіки України: проблеми центральної влади і регіонів / В. К. Симоненко // Регіональна економіка. – 2009. - №3. – С. 7-15.
32. Мілевська Т. С. Моделі інноваційного розвитку економіки / Т. С. Мілевська // Бізнесінформ. – 2012. – №7. – С. 44-47.
33. Потапцов М. А. Экономика современной Азии / М. А. Потапцов, А. И. Салицкий, А. В. Шахматов. – М. : “Международные отношения”, 2008. – С. 251.
34. Черняга Л. П. Особливості економічного розвитку країн південно-східної Азії / Л. П. Черняга // Наукові записки. Серія “Економіка”. – 2011. – №16. – С. 471-478.
35. Світова фінансова криза та її вплив на країни з ризиковими економіками: матеріали IV Міжвідомчої наукової конференції (Київ, 25 листопад 2008 р.). – К. : Інститут світової економіки і міжнародних відносин, 2008. – 223 с.
36. Філіпенко А. С. Економіка зарубіжних країн: навчальний посібник [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://uchebnik-online.net/book/643-ekonomika-zarubizhnix-krayin-navchalnij-posibnik-a-s-filipenko.html>
37. Хапилин С. А. Направления имплементации европейского опыта таможенного регулирования внешнеэкономической деятельности / С. А. Хапилин // Бизнес в законе. – 2013. – № 1. – С. 227 – 232.
38. Мацкевич В. Обеспечение безопасности цепи поставок товаров в ЕС // Таможня и ВЭД. – 2008. – № 11. – С. 13 – 15.

39. Давидович О. І. Формування ефективної експортоорієнтованої моделі економічного розвитку України / О. І. Давидович. – Київ: КНЕУ, 2005. – 23 с.
40. Плюсы и минусы американской экономической экономики [Електронний ресурс] // StudFeles. – Режим доступу: <https://studfiles.net/preview/6207964/page:4/>
41. Панченко Є., Войчак М. Державна підтримка високотехнологічного експорту: компаративний аналіз та уроки для України / Є. Панченко, М. Войчак // Міжнародна економічна політика. - 2016. - № 2. - С. 99-125.
42. Мельник Т. Експортний потенціал України: методологія оцінки та аналіз / Т. Мельник // Міжнародна економічна політика. - 2008. - № 1-2. - С. 241 – 271.
43. Циганкова Т., Іщенко А. Маркетингові технології формування конкурентоспроможності експорту компаній / Т. Циганкова, А. Іщенко // Міжнародна економічна політика. – 2017. – № 1. – С. 7 – 26.
44. План модернізації України «Україна: від кризи до економічного зростання» [Електронний ресурс] / Федерація роботодавців України — Київ, 2015. — С. 447 — Режим доступу: http://modernization.fru.org.ua/images/documents/Ukraine_part.pdf.
45. Обзор и оценка перспектив развития мирового и российского рынков ИТ [Електронний ресурс] // Издательство интернет-проектов для IT-специалистов TechMedia. – Режим доступу: <https://habrahabr.ru/company/moex/blog/250463/>
46. Exploring Ukraine. IT Outsourcing Industry: The volume of IT outsourcing services provided in Ukraine has grown by a factor ten [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hi-tech.org.ua/exploring-ukraine-it-outsourcing-industry-the-volume-of-it-outsourcing-services-provided-in-ukraine-has-grown-by-a-factor-ten/> august 7 2012
47. Афонін Е. А., Благодетелева-Вовк С. Л. Експортоорієнтована сфера послуг – новий вектор економічного зростання України? / Е. А. Афонін,

- С. Л. Благодетельова-Вовк // Український соціум. – 2012. – № 4. – С. 141 – 160.
48. Статистика зовнішнього сектору [Електронний ресурс] // Національний Банк України. Офіційне Інтернет-представництво. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?showHidden=1&art_id=65613&cat_id=44446
49. Горянська Т. В. Конкурентні позиції експортоорієнтованих секторів економіки України / Т. В. Горянська // Економіка промисловості. – 2012. – № 1. – С. 138 – 141.
50. Гардус М. Экспорт продукции АПК: итоги 2015 и перспективы 2016 года [Електронний ресурс] // Апостроф. – Режим доступу: <https://economy.apostrophe.ua/article/promyshlennost/2016-04-04/eksport-produktsii-apk-itogi-2015-i-perspektivy-2016-goda/3958>
51. Жемойда О. В. Розвиток пропозиції на ринку агропродовольчої продукції України / О. В. Жемойда. – К : Ін-т аграр. економіки, 2015. – 42 с.
52. Міністерство аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minagro.gov.ua/>
53. Прокопенко К. Аграрний сектор: результати та перспективи / К. Прокопенко / Інститут економіки та прогнозування НАНУ. – К., 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://edclub.com.ua/analityka/agrarnyysektor-rezultaty-ta-perspektyvy>
54. Сокол Л. М. Експорт сільськогосподарської продукції в Україні: сучасний стан і перспективи розвитку / Л. М. Сокол // Науковий вісник НУБІП України. – 2016. – № 247. – С. 296 – 300.
55. Микольська Н. Український експорт: перші показники росту. Що далі? [Електронний ресурс] // Європейська правда – Режим доступу: <http://www.eurointegration.com.ua/>

56. Експорт товарів з України за 6 місяців 2017 року зріс на 24,2% [Електронний ресурс] // ПГО ТРК Громадське радіо. – Режим доступу: <https://hromadskeradio.org/ru/news/2017/08/16/eksport-tovariv-z-ukrayiny-za-6-misyaciv-2017-roku-zris-na-242>
57. Оцінка потреб України у галузі. Сприяння міжнародній торгівлі. Вплив торговельної політики на людський розвиток. – К.: Аналітично-дорадчий центр Блакитної стрічки, 2011. – С. 132.
58. Вызов 2035: 36. наук. раб. / [И. Агамирзян, Д. Белоусов, Е. Кузнецов и др.]. – Москва: Издательство «Олимп-Бизнес», 2016. – 240 с.
59. Киш Л. М., Войтенко О. А. Аналіз розвитку експортного потенціалу України в сучасних світогосподарських процесах / Л. М. Киш, О. А. Войтенко. – 2016 [Електронний ресурс] // Вінницький національний аграрний університет. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/22_PNR_2012/Economics/16_115271.doc.htm